

CO BŮH? ČLOVĚK?

hrob. velký

Co Bůh? Člověk?
Kdokolivěk?

Co já? Co ty?
Bože svatý?

Já hřích, pých, lest,
tys sláva, čest.

Já hnis, vřed, puch: *peřina*
tys čistý duch.

Tak, jak mohu,
o mém Bohu
zpívám, vzdychám
i pospíchám,
k nohám padám,
chvály skládám,
jak i první, tak v poslední
okamžení.

PATER e CoeLI's DeV's, *1658*
Miserere nobis.

Co jest Bůh?
Duše odpočinutí.

hrob. velký

aký boj? Jaké hnutí
mně vstupují na myšlení?
Mám-li snad zahynouti?
Čiji mdlé mě přirození.
Což to? Věc velmi rychlá,
aneb jest-li náké zdání,
rostou mně jakás křídla,
strojí se všecko k litání.

- 10 Zdá mi se, že k vysoku
již se nad planěty beru,
odtud jen na poskoku
z země se k nebi poberu;
ňáký mě oheň živí,
kostí vnitřnosti protírá,
oheň div, než bez dříví,
i tělo, i duši zžírá.
- 15 Tak-liž mne obnovuješ?
Srdce mé, mozek, mé žíly,
Bože, si zhotovuješ,
oheň, ten mě mdlí i sílí;
z světa, z toho oudolí,
k sobě mne, můj Bože, voláš,
kde všecho stůně, bolí,
když tak v vnitřnostech plápoláš.
- 20 Nemeškej, neprodlívej,
srdce mé již jest hotové,
nejsem zpozdlilý, línej,
srdce rychlé, srdce nové;
znám tvůj hlas, jenž mě volá,
a z volání se raduji,
láskou srdce plápolá,
s tebou se smluvit zpečuji.
- 25 Tvůj blesk, tvá všemohoucnost,
moc, síla, trůn nad nebesy,
světlo, zář, velebnost
mě velmi straší a děsí;
a samého mě mrzí
má mrzkost, hrůza, ohavnost,
duše skropená slzy,
tělo má svou zlost, ničemnost.
- 30 Promluví, an jsem popel,
k tobě, Bohu nejvyššímu,
hnis, bláto, země trupl,

- 45 - což řekneš mně, nejnižšímu?
Co jsem já? Co Bože ty?
Bych se před tebou ohrozil,
tys Bůh velký, Bůh svatý,
s tebou rozmlouval, tě prosil?
- 50 Co jsem já, abych užil
užíváním mého Boha?
Já jsem, abych se ssoužil,
jednom něřest, bída mnohá.
Já jsem prach, truple hlíny - *dlb*
ten rod můj, to pokolení,
odtud prvorozený,
odtud jsme lidé smrtelní.
- 55 Smím-li já, z hlíny hrstka,
jednom před tebou písknouti,
prášek neb prášku částka,
něco se snad podřeknouti?
Ach, Bože můj, co jsi ty?
Co jsem já? Malý červíček,
kyž jsem hlasem chvály tvý!
Jsem, pravím, špatný človíček.
- 60 { Já jsem dejm, vítr, pára, - *čistina*
z semena spolu smíšený,
krátký den a dnův čára,
zrozen jsem z života ženy:
tys propast, z nížto všeho
všech všudy věci zrození,
rod jednoho každého,
život první i poslední.
- 65 { Já jsem pařez, mech shnilý,
všecken tvrdý a zdubělý,
z hlíny ruce slepily
mě tvé, tupý, neumělý:
tys pevnost hlubokosti,
podpora, jsi země svatá,
- 70
- 75

80 duch světa od věčnosti,
všech všudy věcí podstata.

Kapka rosy tekoucí,
krupěje ranní, jedinká,
prázdný ořech padoucí,
pomíjející bublinka:
tys pak slunce bez rána,
mou nádobu naplňuješ,
jenž tebou bývá plná,
s ní se sám obvescluješ.

90 Já jsem vejražek pletli,
z šťavy květ jsem mladý polní,
můj život velmi rychlý,
k hrobu mně brzy zazvoní:
ty pak kuješ káminek
z hnisu, z rosy a z krupěje,
duši drahý prstýnek,
můj se rod odtud sem leje.

100 Já popel, prach a bláto, — *patk bláto*
trupl země a hnůj shnilý,
ty sem přidáváš zlato,
činíš můj nástroj spanilý.
Co jsi, ó Bože svatý?
Coť mám před tebou řeknouti?
Tvou jsem, ach, láskou jatý!
Smím-li jen k tobě vzdechnouti?

105 Já jsem bída nerěstí,
chudoba, samé žebrání:
tys poklad, pouhé štěstí,
všeho dobrého oplejvání,
tys původ všeho dobrého,
tys poklad velmi podivný.
Já kořen všeho zlého,
mrzký, nestálý, pochybný.

115 Co teď, co budoucího,
ty jsi všeho provědomý,
já jsem srdce tupýho,
sám svého nepovědomý.
Tys smysl, rada všeho,
neomylná prozřetelnost:
já pak pychu zlostného
všecka vsudy ošemetnost.

120 Tys propastí dno, svršek
já nejmenší krupějíčka,
ty jsi slunce okrsleek,
já jeho malá jiskřička,
ty jsi květu samý květ,
já jsem jen pejíří polední,
rosy's rosa, nový's svět,
já pak bublínka večerní.

130 Já mlha, mráz, kruh ledu,
tys radosti neskončenost,
náchylný k bídám, k pádu,
tys pak pevná trvánlivost.
Já jsem kroužek bolesti,
ty jsi stalostalá pevnost,
já jsem kolo žalosti,
ty jsi neskončená radost.

140 Já kvílení, bubláni,
tys zpěv, zvuk, pěkné varhany,
toužení, nářikáni,
pronikáš na všechny strany,
tys světlem, já temností,
já bláto, a tys čistota,
tys milost, já tesknosti,
tys bezpečnost, a já psota.

145 Ty jsi sladkost, a já jed,
tys lahodný, já kyselý,
já žluč, hořkost, a tys med,

*Bylo, počto, to Anny
sá plováky plová*

já smutný, a tys veselý;
já nemoc, tys zhojení,
já zimnice, tys uzdravení,
já hřích, ty odpuštění,
já nepravost, tys spasení.

150

Já škaředý, tys pěkný,
já zlost, a tys oslavení,
já mrzký, tys počestný,
já půtka, tys zvitězení;
já bitva, tys můj věnec,
já práce, tys má odplata,
tys potejkání konec,
tys odplata drahá zlata.

155

Tys perla, kment, hedvábí,
tys božská, hrozná velebnost,
ta k sobě všecko vábí,
- neobsáhlost, neskončenost.
Já pak jáma, sklep, co jsem?
Jsem potvora nepravosti.
Já kazichléb jen, co jsem?
Hra všelijaké marnosti.

165

Já nad peři létavé,
i nad vítr jsem marnější,
nad ty prášky mihavé,
i nad prach jsem vrtkavější;
já jsem nadutá pěna,
v štěstí jsem nejvyšskočnější,
potom když je proměna,
v neštěstí nejzlobivější.

170

Já nad oteklé vředy,
i nad hnůj jsem ohavnější,
všecken zapuchlý, bledý,
nad jed i mor ohyzdnější.
Já jsem samý pouhý vřed,
umrlčina zprachnivělá,

180

puch, hnůj, hnis, jizlivý jed
pro svrab oplzlého těla. ← *smutný veselý*
lepe až radova

Já jsem hříchův kaliště,
sama a pouhá shnilota,
červ, pouhé smradlavíště,
neřest, nouze, bída, psota.
Mé rak ohyzdný zřídá,
já jsem jednom nakažení,
v němž se hnis a hnůj sbírá,
smrti jisté předzvědění.

185

190

Já jsem zakrytou skřejší
hadův, jenž se ve mně plazí,
já, v němž jako v peleši
rádi zlí duchové vězí;
já jsem pekla pochodně,
věčně vždy hořící svíce,
neskončeného ohně
pokrm, potrava a píče.

195

200

Já semotám motání
jako víchr se točící,
pracné pavoukův tkání,
tělo se rozpouštějící;
já mám se klást na máry,
živ jsem s neveselou duší,
pára, blesk i požáry,
opustí i tovaryši.

205

Já vání a mráz ranní,
jenž se hned sluncem rozpálí,
já jsem červův snídání, ← *červená mláďa*
v rubáš mne brzy obalí;
já jsem sám červ ničemný,
co zem přech někam odloží.
Bez zbraně, nah, mizerný,
já jsem jen smrti podnoží. ← *pochuť smrti!*

210

215

220 Já jsem přivřená v těle
mrzkost se vši ohyždností,
mé tělo bude vcele
zeměplazům za dědictví;
já jsem velmi laciný,
nedali by za mě halce,
poněvadž jsem vzat z hlíny,
nedali by ani malce.

225 Já nad slámu, květ, seno,
jako pléva jsem laciný,
i nad žabí plemeno
špatnější, i nad luštiny;
já pravdy stín zatmělý,
nejsem něco, než nijakost,
já jsem šat, střep zetlelý,
mrcha, mrva, kůže a kost,

230 moucha, červ, slabý proutek,
aneb co je lehčejšího,
235 chlup, nebo vlny chloupek,
neb co můž být špatnějšího.
Slovem: nic jsem, i míně,
neb poněvadž Bůh jest všecko,
240 já jsem jalové símě,
tráva, larva, sen a seno.

Ó Bože můj, ach, co jsem?
Zdali se mně jen něco zdá?
245 Že jsem, jsem-li? Neb co jsem?
Nevím, jsem-li, čili se zdá;
jsem, jsem než od samého
jsem, Bože, jsem než od tebe,
ne od sebe samého,
od tebe, jenžs stvořil nebe.

250 Nic nejsem, ani stínu
stín, ani nějaká barva,
nic nejsem pro mou vinu,

255 ňáké zdání, ňáká larva.
Neb jestli mě tvářnosti
zbaví Bůh, tehdy znamení
ani stínu jakosti,
ani nebude myšlení.

260 Jako bych nikdy nebyl,
všecko se o mně zavrhne,
na světě ničímž nebyl,
jako voda se zalehne.
Zdání budou, než prázdná,
všecko umlkne, zaletí,
zmínka nebude žádná,
nebude ani paměti.

265 Kžž můj zrak můž viděti,
jak jest Bůh velký velice!
Kžž mohu pověděti,
co jest to svatá Trojice?
Jak plodná boží bytnost?
270 Jaká moc božského ohně,
jaká Otcovská plodnost?
Jak Slovo plodí podivně!

Proto žádám, co jsi ty?
275 Ach, kdo tebe mi ukáže?
Ach, Bože můj! Co jsi ty?
Z lásky se má duše táže:
cos ty, Bože nad bohy,
jak budu s tebou mluvití?
280 Důvod i původ mnohý,
všeckens z krásy, všecken z kvítí.

Slovo plodí usta tvá,
jedno sic Otec s svým Plodem,
není dvoje, než jsou dva
jakýms podivným způsobem.
285 Když se spolu líbají,
oba květ lásky vzdýchají,

nikdy?

- 290 zas když se objímají,
srdýčko lásky vzdávají.
Věčné tu potejkání
mezi božským, vzdychání,
to lásky milování
věčně trvá bez ustání;
ta jest božská mrakota,
to ta Otcová plodnost,
ta pramen, ta jistota,
ta Duchu svatého rovnost.
- 300 Což tehdy ty, co jsi ty?
V té nepřístupné mrakotě
sám ty sobě, co jsi ty,
vykládáš světle v čistotě;
tys slunce od samého
sebe, dálej nemůžeme,
tě Boha velikého
raděj prosme, chvalme, ctěme.
- 310 Troj jsi anebo trojí,
aneb tři jste v jednom božství,
tebe se všecko bojí,
tys horkost, světlost v světlosti;
třikrát's velká hlubina,
která není bez plnosti,
nejši bez tvého Syna,
ani nejši v samotnosti.
- 315 S Otcem Syn také plodný,
plodnost jeho též v jistotě,
slunce jste jakés trojný,
než v jediné té mrakotě.
Co jsi dále, ach, co jsi?
Kde bydlíš? A co působíš?
Ach, medle prosím, kdo jsi?
Co nastane, co hotovíš?

- 325 Činíš bez zaměstknání,
v práci bez zanepráždnění,
starost v odpočívání,
neoddycháš v uprázdnění;
vše vážíš, nic netížíš,
co činíš, to uvažuješ,
když vážíš, se nenižíš,
vážen všechno převažuješ.
- 330 Všem svítíš, nejša vidán,
v mrakotě jsi znamenitý,
když hejbáš, nejši hejbán,
hneš světem nemohovitý.
Oděv tvůj nemá šaty,
živ jsi, než bez vyživení.
Bez ouroku bohatý,
cítíš, než ne bez citění.
- 340 Za prvního tě máme,
od tebe, co od počátku,
co vidíme, co známe,
ty nepočítáš začátku;
cesta's, než ne na poli
stezník bez šlapějí sice,
hora, ne bez oudolí,
věž bez špice, makovice.
- 345 Ty jsi koule tříhranná
a bezedna okrouhlosti,
ty jsi okrouhlost trojná,
tys bezedna hlubokosti;
spravedliv bez pravidla,
přímý bez šnůry, námětky,
sličný, než bez lícidla,
věčný přese všecky věky.
- 350 Krásný's, ale bez vrásky,
ty nad radost veselejší,
všecky přemáháš lásky,

- 360 nad čistotu jsi čistější;
živ jsa, starým nebýváš,
časové nezalítají,
žádné měny nemíváš,
léta ti nezapadají.
- 365 Z tebe jde všechna pravda,
není tu nedokonalost,
s tebou vše býtí žádá,
nebs všech věcí dokonalost;
zem jsi, než tě nevoří,
jsi voda, a nejsi vlhký,
moře's, v němž se nebouří,
ty jsi Bůh bez míry velký.
- 370 Plamen jsi, než bez dejmu,
povětrí's, než se neklátíš,
moří jsi velikému
bez břehu roveň, vše trátiš;
oudolé jsi bez hory,
slunce jsi, než bez východu,
potok, než nejdeš z hory,
světlo jsi, než bez západu.
- 380 Růže jsi, než bez trní,
studně, nemaje začátku,
konec poslední, první,
jakož bylo od počátku;
láska bez pečování,
víno čistotné bez kvasu,
pres jsi bez presování,
kníha, než bez slov, bez hlasu.
- 385 Háj jsi bez zastínění,
zlato ryzí bez ouhony,
krása jsi bez líčení,
trůn slavný, ne bez zápony;
nebe jsi, než bez noci,
moře jsi bez vlnobití,
- 390

zdraví jsi bez nemoci,
smích jsi, nemůžeš kvíliti.

Zahrada jsi bez křoví,
ovoce jsi bez luštiny, *slupek*
sklad, než kdo o něm ví?
Propast's veliké hlubiny.

395

V té se topím propasti,
v tomto se světle zatmívám,
v té mé rozmilé vlasti
všecken pohřížený bývám.

400

Co jest Bůh můj, se táži?
Všecko se zde mate, plete,
kolem se tu obchází,
brzy se rozum zaplete;
vždy žádám, ale nikdy
nemohu Boha smysliti,
co přidávám, než nikdy
nemohu při něm skončiti.

405

Jakás mně přichází noc,
když sobě to tak zpytuji,
jak jest velká boží moc?
Rozumem nevystačuji.

410

Chřadnu, když tak oplývám,
vždy chci dále pochopiti,
rád jsem, když se tak smejevám,
v božství chci se potopiti.

415

Bože! Co na ulici
vně hledám, co jsi, zpytuji?
V tobě a v tvé pravici
všecko dobré obsahuji.
Proč si hledám líbosti
světa ve vsí okrouhlosti?
Proč si hledám sladkosti
v samé a pouhé hořkosti?

420

- 425 Tys medovitá dílně,
sladkosti ten nejlepší střed,
ježž včela dělá pilně,
nejvýbornější plasti med;
ty zahrab kratochvíle,
útěcha, květ, ráj, zelenost,
místo přeroztomilé,
rozkoš, chládek a veselost.
- Proč hledám jásnost, světlost
z slunce anebo z měsíce?
Proč hledám líbost, milost
v žluči, v pelynku na louce?
Vino a jiné košty,
jídla, pokrmy, nástroje,
proč jiné marné trošty
přespolní, cizí nápoje?
- 440 Chci-li mléko, smetanu,
neb kruhy cukrkandrové,
u tebe vše dostanu,
cukrové, koriandrové.
Nač balšám, nač z ryb barva,
nebo roucho šarlatové,
nač kment, předivo z červa,
roucho tkané i kmentové?
- 445 Láska má nové šaty,
jest to nejlepší odění,
oděv lásky bohatý,
nepotřeba jiné jmění.
Láska nejlepší barvy,
nejvonnější libá vůně,
netřeba jiné larvy,
po ní nížádný nestúně.
- Láska boží nejkrášší,
láska boží nejsličnější,
láska boží nejdražší,

- 460 láska nejušlechtlejší:
přech láska nezřízená,
přech láska toho slepého,
nestydatá, zmařená,
jiného já mám milého!
- 465 Chci-li mítí líbání,
Bůh jest nejlepší líbání!
Chci-li mít objímání,
v Bohu bývá bez stejškání!
Ty mne, ó Bože, sýtíš
nejčistějším milováním,
mé srdce sám nasýtíš
libým tvých ust obcováním.
- 470 Ty nebeskou sladkostí
sýtíš, ale bez sytosti,
kdo tě zná, nemá dosti,
lační vždy víc bez tesknosti!
Hledám-li čest, ouřady,
milosti, mnohé nadání
i jiné k těm důklady,
rozkoše neb hodování,
- 480 kde se můj Bůh nachází,
tam jest ten nejlepší statek,
kdo až k Bohu přichází,
tam nebude nedostatek.
Radosti stanovíšě,
slávy jsi největší palác,
zboží mé, outočiště,
svobody ten nejšší plac.
- 485 Proč hledám naušnice,
proč perly, drahé zápony,
proč krajky, drahé špice?
Nejsou, nejsou bez ouhony.
Proč aby se vše lesklo
drahým na hlavě kamením,

495 čelo bylo jako sklo
tím libezným omámením?
Perly, drahé kamení,
jenž se stkvějí svou sličností,
i jiná všecka jmění
nic nejsou k boží milosti:
Bůh perla, drahý kámen,
průběž, erb diamantový,
lásky hořící plamen,
vše přemáhá, rudy, kovy.

505 Tou se perlou pečeti,
láska se tím tiskne, kuje,
božskou divnou pečeti
všecko dobré obsahuje.
V tě, Bože, trojjednomu
jest bytnosti oučastenství,
třem sláva, čest jednomu,
v třech se jen jedno božství stkví.

515 Věno téhož spojení
jest jednota, než v trojnosti,
než třech jedno spojení
jest spojení, než v bytnosti;
nejvíce sobě váží
v jednotě spojení svazku,
tam se spojením váží
skrz věčnou nestíhlou lásku.

525 To já tak myslím sice
jako červíček nejmenší,
ach, cos, svatá Trojice?
Ty máš vědomost nejlepší!
V tomto když sjednocení
trojí rozjímám osobu,
mně bývá rozloučení
těla s duší: jdu do hrobu.

530 Když si myslím o Bohu,
všecken se mi rozum trátí,
ach, dále víc nemohu,
všecko se míhá a krátí,
o tom nestíhlém moři:
ó ty bezedná propasti,
před nímž se všecko koří,
nemůžem nijakž obstáti.

535 Aristoteles stoku
nemohše v moři seznati,
což já o tom potoku
mohu v Bohu vyzkoumati?
Nelze-li pochopiti
tu mořskou semtam zátoku,
musí mne pochopiti
sama, bude na poskoku.

545 Když si myslím o Bohu,
což mám dělati, musím díti:
ach, Bože, víc nemohu,
rač mě v sobě potopiti!
Čím dál o něm rozjímám,
všecken se zouplna točím.
Kam půjdu, Bože, jinám?
Do tvé velebnosti vskočím!

555 Tak, tak, jak nejvíc mohu,
červíček na zemi vzdychám
o všeckomocném Bohu,
k němužto rychle pospíchám.
Já ten nejmenší cvrček
k nohám trůnu jeho padám,
zeměplazí červíček
cosi v temnostech předkládám!